

Redactioneel

Science wars

In het lente/zomernummer van 1996 van het Amerikaanse sociologische tijdschrift *Social Text* verscheen een artikel getiteld 'Transgressing the boundaries: Toward a transformative hermeneutics of quantum gravity' van de hand van de Amerikaanse fysicus Alan Sokal, dat de inzet werd van een ware (wetenschapsfilosofische) oorlog. Het artikel was namelijk een vervalsing, in de woorden van de auteur 'een incoherente mish-mash van trendy ideeën (...) betekenisloze of absurde uitspraken, schermen met namen van autoriteiten en het tentoonspreiden van valse eruditie'. Sokal beschrijft in het artikel de wetenschap als een sociale constructie en betoogt dat recente natuurkundige ontdekkingen perfect aansluiten bij postmodernistische, feministische en linkse opvattingen. De natuurkundige argumenten zijn voor wie met de fysica vertrouwd is absurd en voor niet-wetenschappers onbegrijpelijk. Sokal stelt dat de redactie blijkbaar niet de moeite heeft genomen de tekst door een natuurwetenschapper te laten nalezen, doch het artikel te hebben gepubliceerd omdat de politieke conclusies haar welgevallig waren.

Nu is er wel iets te zeggen voor de stelling dat het wetenschapsbedrijf, zoals elke andere menselijke activiteit, niet louter rationeel gestuurd wordt, en dat ook in de wetenschap ambities, emoties, intriges, machtsspelletjes en belangenverstrengeling een rol spelen. Context en communicatie blijken ook bij het zoeken naar de (wetenschappelijke) waarheid belangrijke factoren te zijn. Sokal erkent dat sociale factoren het wetenschappelijke werk mede bepalen. Waar hij zich echter tegen verzet, is het extreme kennisrelativisme, het postmoderne doortrekken van deze gedachte in de stelling dat alles slechts talige constructie is, zonder onderscheid tussen waar en onwaar. De inhoud van het wetenschappelijk werk, zoals die na gerepliceerde experimenten of metingen tevoorschijn komt, is, volgens Sokal, niet *hoofdzakelijk* sociaal bepaald.

Daarnaast bekritiseert Sokal ook het modeverschijnsel dat geesteswetenschappers zich bedienen van theorieën uit de fysica om hun visie te

ondersteunen of te illustreren. Daarbij laat hun kennis van de natuurwetenschappen meestal veel te wensen over, mogelijk omdat ze wordt gehaald uit populariserende werken, geschreven door niet-wetenschappers (genre Capra en Zukav). In een boek dat Sokal met de Belgische professor in de fysica Bricmont publiceerde onder de titel *Impostures intellectuelles* (1997), wordt in dit verband verwezen naar de chaostheorie, die volgens de auteurs onder andere wordt misbegrepen als een revolutie ten opzichte van de newtoniaanse mechanica, die als lineair wordt gekwalificeerd. Naast de verwarring rond het metafore gebruik van termen als 'lineair' en 'niet-lineair' zijn sommige humane wetenschappers zich er blijkbaar onvoldoende van bewust dat deze theorie slechts onder bepaalde voorwaarden geldt, en dat aan die voorwaarden in de psychologie niet wordt voldaan (Sokal & Bricmont 1997, pp. 126-133). Andere veel geciteerde wetenschappelijke ontwikkelingen die vaak op een verwar(rende) wijze geciteerd worden, zijn onder andere de quantummechanica en het theorema van Gödel (die respectievelijk betrekking hebben op de grenzen aan de voorspelbaarheid en aan de bewijsbaarheid).

Een ander soort, want als metafoor bedoeld, gebruik van natuurwetenschappelijke theorieën moet het in *Impostures intellectuelles* eveneens ontgelden. Hier worden met name een aantal Franse psychoanalytici gevisieerd. Zo worden onder andere hoofdstukken gewijd aan Lacan, Kristeva en Irigaray. Sokal en Bricmont geven toe dat het hier gaat over teksten die in het oeuvre van deze auteurs niet centraal staan, en zeggen ook geen uitspraken te willen/kunnen doen over de psychoanalytische theorieën van deze auteurs. Ze nemen het op tegen wat ze een oppervlakkige pseudo-eruditie noemen, tegen het opzettelijk gebruik van een ontoegankelijk discours dat de toehoorders/lezers intimideert en dat verhuult in plaats van te verduidelijken. Ze houden een pleidooi voor meer intellectuele 'rigueur' in de humane wetenschappen. In een kranteninterview verweert Bricmont zich ook tegen de opmerking van critici als zou hun kritiek op Lacan naïef zijn: ' (...) zoals naar een catchwedstrijd kijken en roepen dat het allemaal afgesproken spel is'. Hij stelt dat teksten zoals deze van Lacan in het onderwijs worden gebruikt alsof ze ernstig zijn, en dat studenten en andere lezers door het misbruik van wetenschappelijke terminologie riskeren geïntimideerd te worden. Niet zonder gevoel voor humor wijzen Sokal en Bricmont een dergelijk 'autoritair' gebruik van de wetenschap af. Ze brengen dit in verband met de wijze waarop die op dit ogenblik wordt gedoceerd in scholen en aan universiteiten.

De ganse geschiedenis is niet vrij van paradoxen. Zo illustreren de auteurs soms ongewild wat ze willen bekritisieren. De auteurs bewegen zich in hun pleidooi voor een 'gematigd rationalisme' soms op de rand van een autoritair denken dat zich enkel voor een theorie interesseert om deze op een destructieve manier aan te vallen.

Voor de psychiater/psychotherapeut heeft deze discussie (die ongetwijfeld wordt vervolgd) mijns inziens een aantal interessante aspecten. Ze roept ons op om te reflecteren over de invloed van buitenwetenschappelijke factoren bij de wetenschappelijke onderbouwing van ons eigen vak. Ze kan ook een bijdrage leveren tot de discussie, die nog recent in de redactieraad werd gevoerd, over de (wetenschappelijke) aard van artikelen die in het Tijdschrift kunnen worden opgenomen. Daarbij verdient mijns inziens het pleidooi van Sokal en Bricmont voor verduidelijking, weg van onnodig gebruik van hermetisch jargon, au sérieux te worden genomen. Ten slotte levert deze affaire de lezer met kennis van het Frans lectuur van een met humor geschreven boek met een hoge polemische waarde, en kan de internetsurfer een paar interessante vondsten doen op de websites van Sokal en *Social Text*.

Literatuur

- Sokal, A. (1996). *Transgressing the boundaries: Toward a transformative hermeneutics of quantum gravity*. [Http://www.physics.nyu.edu/faculty/sokal/](http://www.physics.nyu.edu/faculty/sokal/)
- Sokal, A., & Bricmont, J. (1997). *Impostures intellectuelles*. Parijs: Editions Odile Jacob.

Guido Pieters